

018

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ
Review of The Faculty of Divinity
Atatürk University

Hakemli Dergi/Refereed Journal

Yıl/Year: 2009

Sayı/Issue: 31

Atatürk Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi-25240/Erzurum
Tel: 0 442 236 09 51
Fax: 0442 236 09 53
e-mail: erilfak@atauni.edu.tr

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Ataturk University Review of The Faculty of Divinity
31/2009

ISSN 1303 –295X

SAHİBİ / OWNER

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Adına /
On the behalf of The Faculty of Divinity of Ataturk University
Prof. Dr. Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Dekan / Dean)

EDİTÖR / EDITOR

Doç. Dr. Selçuk COŞKUN

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Davut YAYLALI (Başkan/Chief)
Prof. Dr. Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU
Doç. Dr. Selçuk COŞKUN
Yrd. Doç. Dr. Bozkurt KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Arif ULU

DANIŞMANLAR KURULU / ADVISORY BOARD

Prof.Dr. Abdullah AYDINLI (Sakarya Üniversitesi), Prof.Dr. Osman TÜRER (Kilis 7 Aralık Üniversitesi), Prof.Dr. Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Atatürk Üniversitesi), Prof. Dr. S.Kemal SANDIKÇI (Rize Üniversitesi), Prof.Dr. Niyazi USTA (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Prof.Dr. Mustafa ERDEM (Ankara Üniversitesi), Prof.Dr. Kemal SÖZEN (Süleyman Demirel Üniversitesi), Prof.Dr. Mehmet Okuyan (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Prof.Dr. Mustafa USTA (Marmara Üniversitesi), Prof.Dr. Şamil DAĞCI (Ankara Üniversitesi), Prof.Dr. Celal KIRCA (Erciyes Üniversitesi), Prof.Dr. Ahmet Saim KILAVUZ (Uludağ Üniversitesi), Prof.Dr. Ömer AYDIN (İstanbul Üniversitesi).

Dizgi ve Tasarım / Design

Yrd. Doç. Dr. Bozkurt KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Arif ULU

Kapak / Cover Design

Güven Matbaası/Erzurum

Baskı / Print

Yılmaz GÜZELBOYACI
Hikmet ÖZDEMİR

Baskı Tarihi / Publication Date: Haziran / June 2009

AYETLER VE HADİSLER İŞİĞİNDE ÇOCUĞUN YAŞAM HAKKININ KORUNMASI

Adem DÖLEK*

ÖZET

Nesillerin devamı, çocukların yaşamlarının korunması ile mümkündür. Bu sebeple İslâm'da evliliğe ve çocukların yaşamlarının korunmasına büyük önem verilmiştir. Bu bağlamda İslâm'da gerek doğum öncesinde gerekse doğum sonrasında çocukların öldürülmesi yasaklanmış ve onların hem dünya hem de âhîret hayatlarının huzuru için bir çok tedbirler sunulmuştur.

Bu makalede, tarih boyunca çocukların öldürülmesinin sebepleri ve onların öldürülmemeleri için alınan tedbirler ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kur'ân, Peygamber, hadîs, çocuk.

ABSTRACT

Protection of Right of Children's Life In The Light of Verses and Hadiths

Continue of generations is possible with the protection of children's lives. Therefore in Islam, great importance has been to marriage and to the protection of children's lives. In this context, in Islam, killing the children both before and after birth has been banned and a lot of precautions their peace for the World and the Hereafter are taken.

In this article, the reasons for killing children throughout the history and the precautions taken in order to prevent this have been examined.

Key words: Quran, Prophet, hadith, child.

GİRİŞ

İslâm'da evliliğe çok büyük önem verilmiştir. Evliliğin en önemli sebeplerinden biri, neslin devamının sağlanmasıdır¹. "Çocuk, kalbin meyvesidir."² buyuran Hz.

* Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi İMYO. Öğretim Üyesi.

¹ Gazâlî, Muhammed b. Muhammed, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Beyrut, ts., II, 24.

² Tirmizî, Muhammed b. İisâ, *Sünen*, İst., 1992, Cenâiz, 36; Heysemî, Ali b. Ebî Bekir, *Keşfu'l-Estâr an Zevâidi'l-Bezzâr alâ'l-Kütübi's-Sitte* (Tahk: Habiburrahman el-A'zamî), Beyrut, 1979, II, 377-378; Suyûtî, Celaluddin, *el-Câmiu's-Sağir*, Beyrut, 1990, I, 146.

Peygamber (s.a.v.), çocuğun, insan hayatında ne kadar önemli bir yerinin olduğuna dikkatleri çekmiştir.

İnsanlığın devamı ancak çocukların dünyaya gelmesiyle, sağlıklı şekilde korunmasıyla ve yetiştirilmesiyle mümkündür. İslâmî hükümlerdeki en temel beş esastan biri, neslin korunmasıdır³. Neslin korunması da çocukların haklarının korunmasına bağlıdır. Bu hakların en başında geleni de çocuğun yaşama hakkıdır.

İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'de çocukların, ana-babaları için imtihan vesilesi olduğu⁴ bildirilirken aynı zamanda onların, yaşam haklarının korunması istenilmiştir⁵. Çünkü yaşam hakkı, bütün hakların en başında gelir. Yaşam hakkı elinden alınan bir çocuğun başka haklarının varlığından söz edilemez. Bu sebeple çocuğun en temel hakkı, onun yaşama hakkıdır ve bu hakkın korunmasıdır. İslâm, çocukların yaşam hakkının korunmasını isterken sadece dünyada yaşama hakkının değil, aynı zamanda âhirette de onları mutlu edecek manevî haklarının korunmasını ve onları mutsuzluğa sevk edecek durumlardan sakınılmasını istemiştir. Bu sebeple İslâm, çocuklar arasında kız erkek ayrımının yapılmamasını, adâletli davranılmasını ve onların en güzel şekilde yetiştirilmesini istemiştir.

Ne var ki, insanlık tarihi boyunca dünyanın bir çok yerinde çeşitli sebeplerle kız ve erkek çocukların acımasızca öldürülegeldiği de bir vakıdır. Yaşanan böyle bir süreçten sonra, 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen ve on ilkededen oluşan "Çocuk Hakları Bildirgesi"nin 2. ilkesinde şöyle denilmektedir: "Çocuk, kanun ve diğer kurumlar tarafından özel olarak korunmalı, çocuğa fırsatlar ve imkanlar verilmelidir. Çocuğun; fizikî, zihni, ahlâkî, ruhî ve içtimâî olarak sağlıklı ve normal şartlar altında özgür ve onuru zedelenmeyecek şekilde yetişmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla yürürlüğe girecek yasalarda çocuğun en yüksek çıkarları gözetilmelidir."⁶. Görüldüğü gibi yarım asır önce kabul edilen bu ilkede çocukların yaşam haklarının korunması, fizikî, zihni, ahlâkî, ruhî, içtimâî bakımdan sağlıklı olarak ve onuru zedelenmeyecek şekilde yetiştirilmesi istenmektedir.

Öte yandan içerisinde Türkiye'nin de dahil olduğu 142 devlet tarafından imzalanan ve BM tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilip, 2 Eylül 1990'da

³ Bu beş temel esas "Dinin korunması, canın korunması, neslin korunması, mâlin korunması, aklın korunması"dır (Şâtibî, İbrahim b. Musa, *el-Muvafakât fi Usûli'l-Ahkâm*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ts., II, 4.).

⁴ Enfâl, 8/28; Teğâbün, 64/15.

⁵ En'âm, 6/151; İsrâ, 17/31.

⁶ www.cirp.org/library/ethics/UN-declaration

yürürlüğe giren "Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin 6. maddesinin 1. fıkrasında "Taraflar devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder.", 2. fıkrasında da "Taraflar devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler." denilmektedir.

TBMM'de de doğum öncesinde çocuğun düşürülmesi suretiyle yaşam hakkının sonlandırılmasının engellenmesine matuf olarak ceza öngören yasa çıkarılmıştır. Nitekim 20.9.2004 tarihinde çıkarılan TCK'nın 99. maddesinin 1. fıkrasında "Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.", 2. fıkrasında da "Tıbbî bir zorunluluk bulunmadığı halde rızaya dayalı olsa bile gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşüren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapisle cezalandırılır. Bu durumda çocuğun düşürülmesine rıza gösteren kadın hakkında bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmedilir."⁷ denilmektedir. Kısaca, kanuna göre on haftadan fazla olan gebelik olduğu takdirde çocuğun düşürülmesi ve buna rıza gösterilmesi suç sayılmaktadır.

Bu bağlamda çocukların yaşam haklarının korunması ile ilgili Kur'ân-ı Kerim'e ve hadîslere bakıldığında yarım asır öncesinden bu yana kabul edilen bu ilkelerin, bin dört yüz sene öncesinden daha mükemmel ve geniş şekilde İslâm'da ortaya konulduğu, gerek Kur'ân'da, gerekse hadîslerde çocukların haksız olarak yaşamlarının sonlandırılması gibi bir cinâyetin aslâ işlenmemesinin istenildiği görülmektedir. Onun için bu makalede âyetler ve hadîsler ışığında insanlık tarihinde çocukların öldürülmesinin sebepleri üzerinde durularak, çocukların yaşam haklarının korunması, diğer bir ifade ile çocukların öldürülmemesi, konusu ele alınacaktır.

A- Eski Dönemlerde Çocukların Öldürülmesi

Eski dönemlerde, çocukların daha ziyade doğum sonrası öldürüldüğüne dair Kur'ân'da ve hadîslerde bir çok bilgi verilmektedir. Bu bilgiler, kız ve erkek çocukların öldürülmesi olarak iki başlık altında incelenebilir.

⁷ WWW. TBMM.gov.tr/kanunlar.

1-Kız Çocukların Öldürülmesi

Kur'ân-ı Kerim'de "Diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna hangi suçtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman"⁸ âyeti ile kız çocuklarının diri diri toprağa gömülerek öldürüldüğü bildirilmiştir. Aynı zamanda âyet, böyle bir olayın büyük cinâyet olduğunu, bu cinâyeti işleyenlerin de âhirette muhatap bile kabul edilmeyerek, kişinin eliyle öldürdüğü kız çocuğuna, "hangi sebepten ötürü öldürüldüğü" sorulmasıyla ifade edilmiş olmaktadır.

Hadîs kaynaklarında da câhiliye döneminde kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğüne dair bir çok rivâyet bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını zikretmeye çalışalım.

Ebû Bekir'in kızı Esmâ anlatıyor: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in Kâbe'ye sırtını dayayıp "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi, benden başka hiç biriniz İbrahim'in dîni üzere değilsiniz." dediğini gördüm. Zeyd, diri diri öldürülmekte olan kız çocuklarını hayata kavuştururdu. Bir adam kızını öldürmeyi arzu ettiğinde o adama, "O kızı öldürme, ben onun iâşesini karşılamaya kâfiyim." der ve kız çocuğunu adamdan satın alırdı. Kız çocuğu büyüüp geliştğinde de babasına "İstersen kızını sana vereyim, istersen senin namına rızkını karşılamaya devam edeyim." derdi⁹.

Kays b. Asım Rasûlüllah (s.a.v.)'e gelmiş ve "Ben câhiliye döneminde sekiz kız çocuğumu diri diri toprağa gömdüm." demiştir. Kays, bu sözüyle pişman olduğunu bildiriyor ve bunu affettirmenin yolunu sormuş oluyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) de "O zaman her birinin bedeline bir köle âzât et." buyurmuştur. O da "Benim develerim var." deyince "Öyle ise, istersen her birinin bedeline bir deve kurban et." der¹⁰. Bir rivâyette de on iki veya on üç kızını öldürdüğü nakledilmektedir¹¹.

Dârimî'nin *Sünen*'inde nakledildiğine göre adamın biri, Rasûlüllah (s.a.v.)'e geldi ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Biz câhiliye dönemi insanları ve puta tapan kişilerdik. Bu sebeple de çocukları öldürürdük. Bir kızım vardı, bana sevinçli şekilde geleceği bir yaşa kadar büyüdüğünde bir gün onu çağırdım, peşimden geldi ve ailême uzak olmayan yakında bulunan bir kuyuya gittim, elinden tuttum ve onu kuyuya attım, bana en son sözü: 'Ey babacığım! Ey babacığım!' demesiydi, dedi. Bunu dinleyen Rasûlüllah (s.a.v.), göz yaşları boşalınca kadar ağladı. Rasûlüllah'ın yanında

⁸ Tekvîr, 81/8-9.

⁹ Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahih*, İst., 1992, Menâkıbu'l-Ensâr, 24.

¹⁰ Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, Dâru İhâyi't-Türâsî'l-Arabî, 2002, XVIII, 337; Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut, 1993, XIX, 152.

¹¹ Taberânî, XVIII, 338.

oturan kişilerden biri olayı anlatan adama 'Rasûlullah'ı üzdün' dedi. Rasûlullah da ona: 'Bırak onu, o kendisini kederlendiren bir şeyi soruyor.' dedi ve sonra: 'Sözünü bir daha tekrar et.' buyurdu. Adam da tekrar anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) yine ağladı, göz yaşları sakalına aktı. Sonra da "Muhakkak ki Allah, câhiliyeden, yaptıkları kötülükleri kaldırmıştır. Sen ameline yeniden başla (güzel amel işlemeye bak)" buyurdu.¹²

Şair Ferezdak'ın dedesi Sa'saa' b. Nâciye'nin anlattığı şu olay da, câhiliye döneminde kız çocukların öldürülmesine ve bu tür olayın ne kadar çok vuku bulduğuna ışık tutması bakımından büyük önem arz etmektedir: Sa'saa' şöyle der: Bir gün Peygamber (s.a.v.)'e, geldim, bana İslâm'ı arz etti. Ben de İslâm'ı kabul ettim. Bana Kur'ân'dan bazı âyetler öğretti. Ben de:

-“Ey Allah'ın Rasûlü! Ben câhiliye döneminde (bazı hayırlı) işler yaptım, bundan dolayı benim için bir sevap var mı?” dedim.

Peygamber (s.a.v.):

-“Ne yaptın?” diye sordu. Ben de:

-“On aylık hâmile iki devem kaybolmuştu, bir deveye binerek o iki devemi aramaya çıktım. Çölde iki eve rastladım, onlara vardım, birinde yaşlı bir kişi vardı. Ona “On aylık hâmile iki devemi kaybettim, onları gördünüz mü?” dedim. “Onların damgası nedir?” dedi. Ben de “Miysem b. Dârim (adına damgalanmış)” dedim. Adam da onlara rastladık ve onları doğurttuk ve onlara baktık. Allah onlarla kavmin olan Mudar kabilesinden bir ev halkını geçindirir.” dedi. O kişi benimle konuşurken diğer evden bir kadın, çocuk doğurduğunu sesleniyordu. Adam “Ne doğurdun acaba? Şayet, erkek çocuksa ona kavmim içinde ortağız. Şayet kız çocuğu ise onu toprağa gömeriz.” dedi. Kadın “Kız çocuğu” dedi. Ben de “Diri diri gömülecek olan hangisidir?” dedim. O da “Bu kızım” dedi. Ben de “Onu senden satın alıyorum” dedim. O da “Ey Temim oğullarından kardeşim! Yani ben sana, Mudar kabilesinden bir adam olduğumu söylediğim halde o kızını bana sat mı diyorsun?” dedi. Ben de “Onu azât etmek için satın almıyorum, ben onu senin öldürmenden ruhunu kurtarmak için satın almak istiyorum.” dedim. O da bana “Kaça satın alıyorsun?” dedi. Ben de “Şu yavruları olan iki deve karşılığında” dedim. Adam “Şu (bindiğin) deveni de üzerine vermek üzere.” dedi. Ben de “Evet, ancak benimle bir kişi gönder aileme vardığım zaman bu deveyi de sana geri göndereyim.” dedim. O da yanıma bir adam

¹² Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman, *Sünen*, İst., 1992, Mukaddime, 1.

verdi. Evime varınca deveyi geri verdim. Gece yarısı olunca kendi kendime, "İslâm zuhur ettiği halde Araplardan hiçbir kimse bu konuda beni geçmemiştir." diye düşündüm. Ve her biri karşılığında on aylık hâmile iki deve ile bir de normal deve olmak üzere üç deve vererek üç yüz altmış kız çocuğunu diri diri toprağa gömülmeden kurtarıp hayata kavuşturdum. Peygamber (s.a.v.)'e "Bu iyilikler karşılığında benim için bir sevap var mı?" dedim Peygamber (s.a.v.) de:

-*"İşte onun karşılığı olarak Allah sana İslâm'ı ihsan etmiştir."* buyurdu¹³.

Ubde der ki, Sa'saa'nın bu sözünü, Ferezdak'ın şu şiiri de doğrulamaktadır: "Kızların toprağa gömülmesine engel olan dedem, kız çocuklarını öldürülmeden kurtardı ve onlar öldürülmedi"¹⁴.

Seleme b. Yezid anlatıyor: Ben ve kardeşim Rasûlüllah (s.a.v.)'e gittik ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Annemiz Müleyke, akrabayı görüp gözetirdi (sıla-i rahim yapardı), misafir ağırlardı, vb. iyi işler yapardı, fakat o câhiliye döneminde öldü. Bu yaptığı iyi işlerin ona bir faydası var mı?" dedik. Rasûlüllah da "Hayır" dedi. Biz: "O, henüz ergenlik çağına gelmemiş bir kız kardeşimizi diri diri toprağa gömdü (buna ne dersin?)" dedik. Bunun üzerine Rasûlüllah, "Kızını diri diri toprağa gömen cehennemdedir. Ancak İslâm dönemine yetişip de müslüman olanı Allah affetmiştir." buyurdu¹⁵.

Yine bir kişi, Ebû Zerr'e gelip câhiliye döneminde iken kız çocuğunu toprağa gömdüğünü ve bunun vebâlden çok korktuğunu, bundan dolayı tevbenin olup olmadığını sormuştur. Ebû Zerr de, o kişiye, tevbenin var olduğunu ve müslüman olmazdan önceki geçmiş günahlarını Allah'ın bağışladığını söylemiştir¹⁶.

Câhiliye döneminde bazı insanların, evlerinde besledikleri köpeklerine verdiği değeri çocuklarına vermediğini, köpeğini terbiye ederken çocuğunu öldürdüğünü bildirmesi açısından şu haber de dikkat çekicidir: Hârun b. Muâviye'nin anlattığına göre "Câhiliye döneminde adam, yolculuğa çıktığında yanında dört tane taş taşırdı, onlardan üçünü saç ayağı yerine kullanır, diğerine de tapardı, köpeğini terbiye eder ve çocuğunu (veledini) öldürürdü."¹⁷.

Hz. Hatice'nin babası Huveylid, kızı Hatice'de bulunan güzel sıfatları görünce bundan çok memnun kalır ve ellerini ovuşturarak: "Kızlarını hoş görmeyenler ne

¹³ Taberânî, VIII, 77.

¹⁴ Taberânî, VIII, 77; Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhimu'l-Kur'ân* (terc: Heyet), İst., 1991, VII, 51.

¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İst, 1992, I, 398; IV, 478; Taberânî, VII, 39.

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 150.

¹⁷ Dârimî, Mukaddime, 1.

kadar da zâlimdirler, kızları hakkında ne kadar da katı hükümlüdürler ve katlaşmış kalpleri o kızları diri diri gömmede ne kadar da acele ediyor? O kızlar içinde Hatice gibileri yok mu ki!" demekten kendini alamaz¹⁸.

Bütün bu rivâyetlerden, câhiliye döneminde Arapların hepsi olmasa da bir kısmının acımasızca kız çocuklarını diri diri toprağa gömdükleri açıkça anlaşılmaktadır.

2-Erkek Çocukların Öldürülmesi

Kur'ân-ı Kerim'de sadece kız çocuklarının değil, erkek çocukların da tarihin çok eski dönemlerinde bile öldürüldüğü haber verilir ve bu vahim olay yasaklanır. Nitekim Kur'ân'ın bildirdiğine göre Hz. Musa döneminde Firavun tarafından birçok erkek çocuk öldürülmüştür¹⁹. Elmalılı'nın belirttiğine göre öldürülen erkek çocuk sayısı dokuz yüz doksan bine ulaşmıştır²⁰. Cenâb-ı Hak, mucize olarak Hz. Musa'yı Firavun'un öldürmesinden kurtardığı gibi²¹, Hz. Musa vasıtasıyla diğer çocukların öldürülmesini de engellemiştir. Araplarda da zayıf ve fakirlerden, az bir grup da olsa, doyuramama korkusuyla erkek çocuklarını öldürenler olmuştur²².

Câhiliye döneminde erkek çocuklarını öldürenlerden biri, Süfyan kızı Kebîre'dir. Kebîre, câhiliye dönemi insanlarından olup müslüman olarak Hz. Peygambere bey'at eden kadınlardandır. Bu kadın Hz. Peygambere gelerek: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben câhiliye döneminde dört erkek çocuğumu diri diri toprağa gömdüm (ne yapmam gerekir?" demiş, Hz. Peygamber de her birinin yerine bir köle azat etmesini emretmiştir. Kebîre de dört köle azat etmiştir²³.

B- Modern Çağda Çocukların Öldürülmesi

Eski dönemlerde çocukların genellikle doğumdan sonra öldürülmesi yaygın iken, modern çağda ise teknik ve teknolojinin gelişmesi ve genişlemesine paralel olarak yöntem değişmiş, yasal olarak veya yasal olmayarak gebelik sonrası ilaç kullanmak veya cerrahi müdahale ettirmek gibi yöntemlerle modern öldürme

¹⁸ Merve, Şakir eş-Şerbîni, *el-Unfu'l-Cesedi Zıdde'l-Mer'e*, Kahire, 2005, s. 37.

¹⁹ Kasas, 28/4; A'râf, 7/141.

²⁰ Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, Eser Neş., ts., I, 348.

²¹ Bakara, 2/49; A'râf, 7/175.

²² Hasan, Hasan İbrahim, *İslâm Tarihi* (terc: İsmail Yiğit- Sadreddin Gümüş), İst., 1987, I, 87.

²³ Taberânî, XXV, 1-16; İbnu Hacer, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, VIII, 176.

yaygınlaşmıştır²⁴. Bu yöntemlerin²⁵ en yaygın olanı kürtajla veya ilaç kullanmak suretiyle düşürmedir.

a- Kürtaj

Doğumdan önce diğer bir ifadeyle gebelik sonrası ana karnındaki çocuğu ya da cenini öldürmek, birkaç şekilde olabilmektedir. Bunlardan en çok uygulanan yöntemlerden biri kürtajdır²⁶.

Kürtaj, anne karnındaki ceninin²⁷ her hangi bir suretle alınmasıdır. Bunun câiz olup olmadığı konusunda İslâm âlimlerinin farklı görüşleri bulunmaktadır. Bazıları bunun câiz olmadığını söylerken, bazıları da 120 günlük olduktan sonra, diğer bir ifadeyle ruh üfürülmesinden sonra alınmasının câiz olmadığı, ancak bu zamandan önce olursa alınabileceği görüşündedirler²⁸. Hayrettin Karaman, Mahmut Şeltût'un "el-Fetâvâ" isimli eserinden konu ile ilgili görüşlerini şöyle özetlemektedir: "İmam Gâzâli (v.505/1111)'nin, bu konudaki geniş mütalaasına dayanarak fakihlerin, aşılınmış yumurtada hayat bulunduğunu bildiklerini kaydettikten sonra şöyle der: Ruhun üflenmesinden önce çocukta hayât yoktur diyen fakihlerin maksadı herhalde, dışarıdan ve bilhassa ananın hissettiği hayat belirtileri olacaktır. Yoksa aynı fukahâ

²⁴ Mesela, ABD'de 1991 yılında en az 1.390.000 gebeliliğin yasal olarak sonlandırıldığı belirtilmektedir. (Bkz. Yeşildağlar, Narter, "Gebeliğin Sonlandırılması", Jinekoloji Üreme Endokrinolojisi & İnfertilite Jinekolojik Onkoloji, Koordinatör Editör, M. Sinan Beksaç, Ankara, 2006, II, s.1707). Bu da dünyanın bütün devletlerindeki yasal ya da yasal olmayarak gebeliği sonlandırmanın istatistiği net olarak ortaya konulduğunda, bir yılda vuku bulan vahim neticeyi gösterecektir sanırım.

²⁵ Gebeliğin sonlandırılması için kullanılan yöntemler hakkında geniş bilgi için bkz. Yeşildağlar, II, 1707-1712.

²⁶ Toplumda Kürtajın yaygınlaşmasının sebepleri hakkında bkz. Apaydın, Yunus- Aydın, M. Akif-Bardakoğlu, Ali- Çağrı, Mustafa, *İlmihal II İslam ve Toplum*, İSAM, İst., 1999 s. 139.

²⁷ Cenin, anasının karnında bulunan çocuğa denilir. Zahirde görünmediği için buna "örtülmüş çocuk" anlamında cenin denilmektedir. (Çeker, Orhan, *Çocuk ve Hakları*, İst., 2004, s.31). Kur'ân-ı Kerim'de insanın yaratılışı anlatılırken ceninin geçirdiği devrelere dikkatler çekilerek şöyle denir: "And olsun ki, biz insanı, çamurdan süzölmüş bir hülâsadan yaratık, sonra onu biz sağlam bir yerde (ana rahminde), bir nutfeye yerleştirdik. Sonra bu nutfeyi, alakaya yaratık, bu alakayı da mudğa olarak yaratık, peşinden mudğayı kemikler olarak yaratık, peşinden de bu kemiklere et giydirdik ..." (Müminûn, 23/12-14), "... Gerçekten biz, sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra da yaratılmış ve yaratılmamış mudğadan yaratık ki; size açıkça gösterelim diye. Ve biz dilediğimizi belirli bir vakte kadar ana rahimlerinde bekletiriz. Ve sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. ..." (Hacc, 22/5). Hadislerde de bu devrelere daha detaylı şekilde açıklık getirilir ve yaratılışın maddi boyutunun ötesinde mânevî boyutuna da dikkatler çekilir. (bkz. Buhârî, Bedu'l-Halk, 6; Müslim, b. el-Haccâc, *Sahihi*, İst., 1992, kader 1, 2, 3, 4; Ahmed b. Hanbel, I, 374-75; Canan, İbrahim, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*, İst., ts., s. 68). Bütün bunlar, insan hayatının, ana rahmine düşmesiyle başladığını gösteren vesikalar olmaktadır.

²⁸ Bkz. Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukukî İslamiyye ve İstilahatı Fikhiyye Kamusu*, İst., ts., III, 149; Apaydın, vd., s. 139.

ana yumurtasıyla birleşen spermin canlı olduğunu bilmektedirler. Buna dayanarak diyebiliriz ki, âlimlerin çocuk düşürme mevzuundaki farklı görüşleri, bu inceliğe dikkat etmemekten ileri gelmiştir, yahut da 'Bu durumda düşürme, canlılık dışarıdan hissedilebilir olduktan sonra düşürme gibi değildir.' demek istemişlerdir. Şu halde hangi devrede olursa olsun, çocuk düşürmenin haram olduğunda bütün âlimler birleşmiş oluyorlar. Yine hangi zamanda olursa olsun, zaruretlerin²⁹, kendi ölçülerine göre yerleri vardır. Bu açıklamalar, din ile tıbbın bu mevzuda görüş birliği içinde olduklarını ortaya koymuş olmaktadır."³⁰

Bu konuda Ömer Nasûhî Bilmen de "Cenîn hakk-ı hayata mâliktir... Ceninin hayatına tecâvüz, bir cinâyettir." diyerek bunun gerekçelerini şöyle anlatır: "Cenin nüfus-u umûmiyeyi tezyide ve binnetice millî mevcudiyeti hâdim, faideli bir ferd demektir. Bir cenin, mensub olduğu aile için âtiyen bir şeref ve şan vesilesi olabilir. Bir cenin, büyük, fitrî bir istidada mâlik olarak âtiyen içinde bulunacağı cemiyetin itilasına hizmet edebilir. Binaenaleyh, cenin hâlinde bulunan masum mahlukatın güzelce muhafazasına çalışmak şahsî ve içtimâî bir vazifedir."³¹

Konu ile alakalı olarak İbrahim Canan'ın şu görüşlerine yer vermek faydalı olacaktır: "Zamanımızda bir kısmı dâhilî, bir kısmı hâricî sebeplerden hasıl olan iktisadî sıkıntıları ve -tamamen muhayyel olan- müstakbel açlık tehlikelerini önlemek bahanesini dile getirmek suretiyle Malthus'cu iddiaların rengine büründürülen ve aslında dıştan gelen siyasi baskılardan kaynaklanan ve dünyanın her tarafında tatbikatı yaygınlaştırılmaya çalışılan ve nüfus planlaması, doğum kontrolü gibi değişik adlarla mûnis gösterilmeye ve meşru kılınmaya çalışılan 'modern çocuk öldürme metotları' Kur'ân-ı Kerim'de ifade edilen yasak sınırının dışına çıkmaz. Ayetlerde Firavunlarca 'müminleri zayıf kılmak' için işlendiği bildirilen bu cinayetlerin 'fakirlik korkusu' kılıfına büründürülmüş şekliyle müminler tarafından benimsenebileceğine

²⁹ Çocuğun 120 günden önce alınabilmesi için mazeret sayılabilecek iki örnek verilmektedir. Biri; Bir kadının çocuğunu emzirirken hâmile kalması sebebiyle sütü kesilse ve kocasının da çocuk için süt anne kiralama imkânı yoksa, hayattaki çocuğun da açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya kalması durumunda henüz kan halinde olduğu kabul edilen ceninin, dışarıda yaşamakta olan çocuğu kurtarmak için düşürülebileceği görüşüdür. İkincisi de, çocuk doğarken doğum kanalında takılsa kalsa ve bu bebek ölmüş ise ananın hayatını kurtarmak için ölmüş bebeğin parçalanarak çıkarılmasıdır. (Bkz. Karaman, *Hayatımızdaki İslâm*, İst., 2002, s.84. Çeker, "*İslam Dininde Çocuk Düşürme*", DİA, c. 8, s. 364).

³⁰ Bkz. Karaman, Hayretin, *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri*, İst., 1988, II, 556; Ayrıca bkz. Gazâlî, *İhyâ*, II, 51; Bilmen, III, 149; Karaman, *Hayatımızdaki İslâm*, s. 79-85.

³¹ Bilmen, III, 146.

işaret edilmekte ve bu tuzağa düşülmemesi için 'Fakirlik korkusu ile çocuklarınızı öldürmeyin' emri tekrar edilmektedir."³²

Hayrettin Karaman da kürtajla ilgili detaylı bilgi verdikten sonra "Günümüzde kürtajın cezası" başlığı altında kürtajın tanımını vererek "Burada öldürülenin çocuk olduğu, kürtajdan önce yaşadığı ve öldürme fiilinin kasten işlendiği konusunda hiçbir şüphe yoktur. Şu halde kürtaj fiili- yerinde açıklandığı üzere- meşrû bir mazerete dayanmadığı taktirde kasten işlenmiş bir cinayettir ve cezası da böyle bir cinayete verilen cezâ olacaktır." der³³.

İbnu Âşûr, "Çocuklarınızı öldürmeyin."³⁴ âyetini açıklarken, çocukları öldürmenin iki şekilde olduğunu, bunlardan birinin; cahiliye döneminde olduğu gibi kız çocuklarını diri diri öldürmek, ikincisinin de kürtajla öldürmek olduğunu belirtmektedir³⁵. Buna göre âyet, kürtajı ve düşürmeyi (ceninin organları henüz oluşmamış olsa) da açıkça yasaklamaktadır.

Anne karnındaki çocuğun yaşam hakkının korunması bakımından Hz. Peygamber (s.a.v.), zinâ etmesi sebebiyle öldürülme cezâsı verilen hâmile bir kadının, doğumunu yapmadan cezâsını infaz ettirmemiştir. Şöyle ki, Cüheyne kabilesinden zinâ etmesi sebebiyle hâmile kalmış bir kadın, Rasûlüllah (s.a.v.)'e gelip, "Ey Allah'ın Peygamberi! Ben had gerektiren bir suç işledim, bana gereken cezâyı uygula." der. Rasûlüllah (s.a.v.) de onun velisini çağırıp ona "(Doğum yapıncaya kadar) bu kadına iyi muâmelede bulun, doğumunu yapınca da bana getir." buyurur. Kadın doğum yaptıktan sonra getirilir ve cezâsı infaz edilir³⁶. Hatta bir rivâyette çocuğun süttten kesilmesine kadar mühlet verdiği nakledilmektedir³⁷. Bu olay, Hz. Peygamberin, anne karnındaki çocuğun yaşam hakkına verdiği değeri göstermesi bakımından büyük önemi hâizdir. Bu bakımdan hadîs, henüz dünyaya gelmemiş çocukların yaşam hakkının korunması açısından değerlendirildiğinde, ne kadar mânidârdır.

Bugün yer yüzünde ekonomik kaygılara veya başka sebeplere istinaden kürtajla çocukların öldürülmesi dikkate alındığında, İslâm'daki, fakirlik korkusuna

³² Canan, *Kur'an'da Çocuk*, İst., 1984, s.185-186.

³³ Karaman, *Hayatımızdaki İslâm*, s.89.

³⁴ Mümtehiine, 60/12.

³⁵ İbnu Âşûr, Muhammed Tâhir, *Tefsiru't-Tahrir ve't-Tenvir*, Tunus, 1984, XXVIII, 166.

³⁶ Müslim, Hudûd, 24.

³⁷ Müslim, Hudûd, 22; Ayrıca konu ile ilgili bkz. Canan, *Çocuk Hakları Beyannamesi Işığında İslâm'da Çocuk Hakları*, İst., 1980, s. 34.

dayalı çocuk öldürmeyi yasaklamanın gerekçesinin ne kadar yerinde olduğu çok net anlaşılmaktadır.

b- Düşürme

Doğumdan önce ana karnındaki çocuğu ya da cenini öldürme şekillerinden biri de düşürmedir. Bu da kasıtlı ya da kaza ile hâmile olan kadının karnına vurmaya suretiyle veya kadının bizzat kendisinin düşürücü her hangi bir hareket yaparak çocuğun ölü doğmasına sebep olmasıdır³⁸.

Hadislerde hâmile bir kadının çocuğu düşürme kastıyla bizzat kendi kendine vurması ya da başkalarının kadının karnına vurmasıyla veya başka müdahalelerle anne karnındaki çocuğu ölü olarak düşürse, o ceninden dolayı diyet (gurre) gerektiği bildirilmektedir. Hadis kaynaklarında nakledildiğine göre Hz. Peygamber zamanında adamın birinin hanımlarından biri, hâmile olan kumasına çadırın direği ile vurmuş ve kadın ölmüştür. Olay Hz. Peygamber (s.a.v.)'e intikal edince Hz. Peygamber de ölen kadının diyetinin asabesine ödenmesi, kadının karnındaki ceninden dolayı da gurre ödenmesi hükmünü vermiştir³⁹. Yine bir kadının, başka bir kadına dürtmesi neticesinde kendisine dürtülen kadın karnındaki cenini düşürmüştür. Olay Hz. Peygambere intikal ettiğinde cenin için gurre ödenmesine hükmetmiştir⁴⁰.

Gurre "Bir erkek köle ya da kadın köle azat etmektir"⁴¹. Bunun değeri beş yüz dirhemdir⁴². Bu miktar bir kişinin tam diyetinin onda birinin yarısına tekabül etmektedir⁴³. İslâm hukukçuları da kasıtlı olarak ya da kasta benzer bir durumla ceninin düşmesine sebep olanın diyet (gurre) ödemesi gerektiğinde ittifak

³⁸ Geniş bilgi için bkz. Hakerî, *Hakan, Tıp Hukuku*, Ankara, 2007, s. 443 vd.; Çeker, *Çocuk ve Hakları*, s. 148-153.

³⁹ Hadis için bkz. Müslim, *Kasâme*, 37, 38; Ebu Dâvud, *Diyât*, 19; Nesâî, *Ebü Abdîrrahman b. Şuayb, Sünen*, İst., 1992, *Kasâme*, 40, 41; Ahmed b. Hanbel, *IV*, 245, 246.

⁴⁰ Nesâî, *Kasâme*, 40.

⁴¹ Bununla ilgili hadisler için bkz. Buhârî, *Ferâiz*, 11; Müslim, *Kasâme*, 34-39.

⁴² Geniş bilgi için bkz. Merğînânî, *Ali b. Ebî Bekir, el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedi*, Beyrut, *IV*, 189.

⁴³ Orhan Çeker bu konuda şu açıklamayı yapmaktadır: "Gurre, tam diyetin %5'i kadardır. Tam diyet 100 deve, olduğuna göre gurre 5 devedir. 100 deve gümüş para (dirhem)ya çevrildiği zaman 10.000 dirhem, altın para (dinar)ya çevrildiği zaman 1.000 dinar tutmuş ve bu rakamlar tam diyetin para olarak karşılığı kabul edilmiştir. Hanefîlerin dışındaki diğer mezhepler, dirhem hesabını 12.000 olarak almışlardır. Buna göre gurre 500 (veya 600) dirhem yahut 50 dinar tutmaktadır. Düşen çocuğun kız veya oğlan olması bu miktarlarda bir değişiklik yapmaz. (Çeker, *Çocuk ve Hakları*, s. 151).

halindedirler⁴⁴. Bu da insan şahsiyetinin ana karnına düşmekle başladığının ve her ne vesile ile olursa olsun, onun korunması gerektiğinin delili olmaktadır⁴⁵.

Bilmen bu konuda şöyle der: "Şer'i bir müsaade olmaksızın bunu irtikâb edenler câni sayılır. Çünkü cenin, insan demektir. Cenin şayet hayat sahibi ise bunu amden düşürmek, bir insanı öldürmek demektir. Cenin henüz hayat sahibi değilse onu düşürmek, bir masumu, hayata mazhar olmaktan mahrum bırakmak demektir. Bir insanı öldürmek, bir masumu hayata nailiyetten mahrum bırakmak ise cinayetten başka bir şey değildir."⁴⁶. Bilmen bir başka ifadesinde de "Mücerret maişet darlığı endişesiyle veya gayr-i meşru bir maksatla çocuklarını daha dünyaya gelmeden, cenin halinde iken düşürüp hayatlarına kasd eden eşhas, çocuklarını diri diri, mezara defneden câhiliyye milletlerini taklid etmiş olurlar. Belki bu merhametsiz eşhasın irtikâb ettikleri cinayet, daha feci neticeler verebilir. Çünkü bu surette hem bir masumun hayatına kasd edilmiş oluyor, hem de onu hâmil bulunan kadının hayatı büyük bir tehlikeye maruz kalıyor."⁴⁷ demektir. Tevhid Ayengin'in de belirttiği gibi İslâm hukuku, hayat hakkını anne rahminden başlatmaktadır⁴⁸. Bu da İslâm'ın çocukların yaşam haklarının korunmasına verdiği değeri göstermesi açısından büyük önemi hâizdir.

Heyet tarafından hazırlanan ve İSAM'ın yayımlamış olduğu "İlmihâl II"de de şöyle denilmektedir: "İnsan hayatının korunması, İslâm dininin beş temel ilke ve amacından biri olduğu gibi insanın en şerefli varlık olduğu, insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı da İslâm'ın ısrarla üzerinde durduğu ana fikirlerden biridir. İnsanın yaşama hakkı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup artık bu safhadan itibaren anne baba da dahil hiçbir kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir. Çünkü cenin yaşama hakkını anne babasından değil, doğrudan yaratandan alır. Anne babanın başlangıçta çocuk sahibi olup olmamakta iradeleri ve seçme hakları varsa da, gebeliği önleyici tedbir ve yöntemleri kullanmalarına dinen

⁴⁴ Geniş bilgi için bkz; İbnu'l-Hümmam, el-Kemâl, *Fethu'l-Kadir*, X, 299 vd.; Üsrüşeni, Muhammed İbnu Mahmud, *Ahkâmu's-Sığâr* (terc: İbrahim Canan), İst., 1984, s.360.

⁴⁵ Dölek, Adem "İnsanın Yaşama Hakkının Korunmasının Dini Dayanağı", "İnsan Hakları ve Din" Sempozyumu'nda sunulan tebliğ, Çanakkale, 2009.

⁴⁶ Bilmen, III, 148.

⁴⁷ Bilmen, III, 146-147.

⁴⁸ Ayengin, Tevhid, *İslâm ve İnsan Hakları*, İst., 2007, s. 206.

izin verilmişse de, artık gebelik teşekkül ettikten sonra doğacak çocuğun hayatına son verme hakları yoktur.”⁴⁹

C-Çocukların Öldürülmelerinin Sebepleri

Çocuklar, kız olsun erkek olsun, Yaraticının ebeveynlere emânet olarak bahşettiği rızklardır. Erkek çocukların gerçek sahibi, kız çocuklarının da gerçek sahibidir. Bu nedenle ebeveynlerin, kendilerine emânet olarak verilen çocuklarını, gerçek sahibinin istek ve emirleri doğrultusunda korumaları gerekmektedir. Bu korumanın en başında da onların yaşam haklarının korunması gelmektedir. Halbuki geçmişten beri çocukların, özellikle de kız çocuklarının bazı bahanelerle gizli ya da aşikâr olarak öldürüldüğü bir gerçektir. Tarihî seyir içerisinde gerek erkek, gerekse kız çocukların öldürülmesinin sebeplerinden bazıları şunlardır:

1-Makâm Kaygısı

Kur’ân-ı Kerim’de işâret edildiğine göre erkek çocukların öldürülme sebeplerinden birisinin, siyâsî ve makâm kaygılarının olduğu görülmektedir. Bunun en güzel örneği de tahtının elinden alınması endişesiyle Firavun’un, erkek çocukları öldürtmesidir. Nitekim “**Firavun hânedanının, etbaina en şiddetli işkenceyi revâ gördükleri, kavminin erkek çocuklarını boğazladıkları ve kız çocuklarını hayatta bıraktıkları**” bildirilmiştir⁵⁰.

Peygamberler tarihinde nakledildiğine göre, Hz. İbrahim döneminde de makâmının elinden gideceği endişesiyle Nemrut da erkek çocukları öldürtmüştür⁵¹.

2-Utanma

Câhiliye döneminde gerek bazı Arap kabilelerinde, gerekse diğer bazı bölgelerde kız çocuğu doğarsa, sanki büyük bir suç işlenmiş gibi utanılır ve üzüntü duyulurdu ⁵². Bu sebeple de bazı Arap kabilelerinde kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü. Kur’ân-ı Kerim, câhiliye insanların, kız çocuklarını nasıl hor ve hakir gördüklerini anlatarak onların öldürülme sebebini şöyle anlatır: **“Onlardan birine bir kızı olduğu müjdelendiğinde yüzü simsiyah kesilir ve içi de kinle dolar.**

⁴⁹ Apaydın, vd., s. 137.

⁵⁰ Bakara, 2/49; İbrahim, 14/6.

⁵¹ Köksal, Asım, *Peygamberler Tarihi*, Ankara, 2004, I,143; Aydemir, Abdullah, *İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara, 1996, s. 57.

⁵² Dikmen, Mehmed, *İslâmda Kadın Hakları*, İst., 1991, s. 22-23.

Kendisine verilen bu kötü müjde sebebiyle halktan gizlenmeye çalışır, 'onu yanında mı tutsun, yoksa onu toprağa mı gömsün?' diye düşünür. Ne de kötü hükmediyorlar."⁵³

Kız çocuklarını ar vesilesi kabul ederek hor gören bu düşünce sahipleri, kendilerine yakıştırmadıkları kız çocuklarını Allah'a affettiklerini, "Onlardan biri Rahman'a isnat etmekle misal getirdiği şeyle (kız çocuğuyla) müjdelendiği zaman, kendisi öfkeli bir kimse olarak yüzü simsiyah kesiliverir"⁵⁴ âyeti bildirmektedir.

Bu utancın sebeplerinden biri de, herhangi bir düşman baskınında kızların, düşman eline geçmesi durumunda kabile ve aşiretinin yüz karası olması düşüncesidir⁵⁵. Halbuki savaşlarda sadece kızlar değil, erkekler ve evli kadınlar da düşman tarafından esir alınabilmektedir. Bu bakımdan ileri sürülen bu sebepler, son derece mantık dışıdır.

Bu âyetlerde, geçmişten günümüze bazı insanların, bu ve benzeri sebeplerle kız çocuklarını hakir gördükleri ve kız çocukları olunca da utangaçlık hissettikleri açıkça belirtilmektedir. Halbuki erkek çoğunu da, kız çocuğunu da yaratan Allah'tır. Hikmetinin gereği olarak Allah, bazen hem kız, hem de erkek çocuğu verirken, bazı kimseye yalnız erkek çocuğu verir, kız çocuğu vermez, bazen de erkek çocuğu vermez, kız çocuğu verir, bazen de hiç birini vermez. Nitekim bir âyette "Semâların ve yerin mülkü yalnız Allah'ındır. O, dilediğine kız çocukları bağışlar, dilediğine de erkek çocukları bağışlar veya dilediğine de kız ve erkek çocuk olarak çift çift verir, dilediğini de kısır bırakır (hiç vermez), gerçekten O, Alîm'dir, Kadîr'dir." buyurulmaktadır⁵⁶.

Görüldüğü üzere çocukları veren Allah'tır, dilediğine istediğini verir, bazen de hiç vermez. Bu, O'nun ilminin ve kudretinin gereğidir. İnsana düşen vazife, kendisine hibe edilen çocuğun neden kız ya da erkek olduğunun sorgulanması değil, verilen çocuğun, ana-babasından istenilen haklarının korunarak Yaratıcının istediği doğrultuda yetiştirilmesi sorumluluğunun yerine getirilmesidir.

Hadîsler incelendiğinde Hz. Peygamber'in, kız çocuklarına büyük önem verdiği görülmektedir. O (s.a.v.), bir çok hadîsinde kız çocuklarının hor ve hakir

⁵³ Nahl, 16/56-59.

⁵⁴ Zuhuruf, 43/17.

⁵⁵ Bkz. Sarıçık, Murat, *İnanç ve Zihniyet olarak Cahiliyye*, Isparta, 1998, s. 41-42.

⁵⁶ Şûrâ, 42/49-50.

görülmemesini istemenin yanında onların bakımının ve onların güzel terbiye ile yetiştirilmesinin uhrevî mükâfatını bildirek onları öldürmek şöyle dursun, bilakis onlara güzel muamele gösterilmesini istemiştir. Nitekim hadîslerinde, "Kızlara hoşnutsuzluk göstermeyin, zira onlar çok münistirler, değerlidirler."⁵⁷, "Birinizin üç kız çocuğu veya üç kız kardeşi olur da onların ihtiyaçlarını güzelce yerine getirirse, o cennete girer." buyurmuştur⁵⁸. Onların ihtiyaçları: Yiyeceği, içeceği, giyeceği, eğitimi, evlenmeleri, onlara şefkat ve merhametle davranma gibi hususlardır.

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.), "Kimin bir kız çocuğu olur da onu güzel edeple edeplendirir, onun eğitimini en güzel şekilde yapar, Allah'ın verdiği nimetlerden imkanı nispetinde ona geniş davranırsa o kız çocuğu, babası için cehenneme karşı bir engel ve bir örtü olur."⁵⁹, "Allah'tan korkun ve (bağış konusunda) çocuklarınız arasında adâletli davranın." buyurmuştur⁶⁰. Çocuklar arasında adâletli davranmanın en başta geleni de birini hayatta bırakıp diğerini öldürmemektir. Çünkü her ikisinin de hayatı kutsaldır ve ikisi de yaşama hakkına sahiptir.

3-Ekonomik Kaygı

Kur'ân-ı Kerim'de, çocukların öldürülmesinin sebeplerinden birinin de ekonomik kaygı olduğu açıkça belirtilerek, "Fakirlik korkusu sebebiyle çocuklarınızı öldürmeyiniz. Size de onlara da Biz rızk veriyoruz"⁶¹, "Fakirlik korkusu sebebiyle çocuklarınızı öldürmeyiniz. Onlara da size de Biz rızk veriyoruz. Onları öldürmek gerçekten büyük günahtır."⁶² buyurulmaktadır. İbnu Âşûr'a göre buradaki fakirlik korkusu, hâl-i hazırda mevcut bulunan fakirlikten kaynaklanan korku ya da gelecekte oluşacak fakirlik şeklindeki vehmî korkudur⁶³.

Ayetlerde geçen "çocuklarınız" kelimesinin karşılığı olarak "evlâd" lafzı kullanılmıştır. "Evlâd" kelimesi de "çocuk" mânâsına olan "veled" kelimesinin çoğulu olup, hem erkek çocukları, hem de kız çocukları için kullanılan bir lafızdır. Bu bakımdan ekonomik kaygı ile öldürülen çocukların, kız ya da erkek olması fark etmemektedir. Bu âyetler, doğan her çocuğun öldürülmemesini emrederek, onların

⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, IV, 151.

⁵⁸ Tirmizî, Birr, 13.

⁵⁹ Taberânî, X, 192.

⁶⁰ Buhârî, Hibe, 12; Müslim, Hibât, 13.

⁶¹ En'âm, 6/151.

⁶² İsrâ, 17/31.

⁶³ İbnu Âşûr, VIII, 158.

yaşama haklarının olduğunu ve bu hakların korunmasını açıkça ortaya koymaktadır. Beydâvî (v.685/1286)'nin de belirttiği gibi Allah, onların fakirlik korkusu ile öldürülmesini yasaklamakta ve onların rızklarını tekeffül etmektedir⁶⁴. Bu bakımdan âyette, fakirliğin veya ekonomik kaygıların, çocukların öldürülmesine sebep olamayacağı bildirilmekte **"Sizi de onları da rızklandıran Biziz."** buyurularak böyle bir mazeret kabul edilmemektedir⁶⁵.

Görüldüğü üzere âyetlerde çocukların öldürülme sebebi olarak dikkat çekilen en önemli husus; *"Fakirlik korkusu"*dur. *"Fakirlik korkusu"*nun âyetteki karşılığı *"haşyete imlâk"* ifadesidir. İmlâk, yanındakini tutmaksızın çıkarmak, fakir olmak, kadının çocuğunu düşürmesi, zamanın mâlî mülkü gidermesi ve bozması⁶⁶, birinin elindeki mâlını götürmesi⁶⁷ gibi mânâlara gelmektedir. Haşyet-i imlâk da; çocuğunun, kişinin elindeki şeyleri yiyip elinden çıkaracağı, tüketeceği, fakir düşüreceği korkusudur. İşte âyette çocukların öldürülmesinin sebebi de elde avuçta olanı hızla tüketmesi, mâlî mülkü yok etmesi düşüncesi ile öldürüldüğü bildirilmektedir⁶⁸. Câhiliye insanı ya da câhiliye fikrine sahip olan bir insan, sahip olduğu çocukların rızkını âdeta kendisi yaratıyormuş zehabına kapılarak onların rızklarını karşılamayacağını düşünüp böyle bir cürümü işlemeye cesaret eder. Halbuki hayâtî kim vermiş ise o hayâtın devam etmesi için gerekli rızkı yaratan da O'dur. Bunun için âyette **"Sizin de onların da rızkını Biz veriyoruz"** buyurulmuştur. Dolayısıyla hayâtî sonlandırmak da ancak hayâtî verenin emri ile olabileceği ve dünyaya gelen her çocuğun yaşama hakkının sonlandırılmayacağı belirtilerek onların yaşama haklarının korunması istenmiştir.

Râğib el-İsfahânî (v.502) *"el-Müfredât fî Ğaribi'l-Kurân"* isimli eserinde Kur'ân'ın garib kelimelerini açıklarken öldürme anlamına gelen "katl" kelimesinin açıklamasında **"Fakirlik korkusu ile çocuklarınızı öldürmeyin"** âyetini zikreder ve burada "öldürmek" ile ilgili görüşleri sıralar. Buna göre bu âyette; "Kız çocuklarının diri diri öldürülmesi yasaklanmakta veya spermi mevziinin dışına koymakla (geri

⁶⁴ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil* (Kâzrûnî haşiyesi ile birlikte), Beyrut, ts., III, 201.

⁶⁵ İbnu Âşûr, VIII, 159.

⁶⁶ İbnu Manzur, Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu'l-Arap*, Beyrut, ts., X, 348; Mustafa, İbrahim (heyet), *el-Mucemu'l-Vasîf*, s. 892.

⁶⁷ Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ, *Mecâzu'l-Kur'ân*, Beyrut, 1981, I, 208.

⁶⁸ Sarıçık, s. 42.

çekilme veya azl yolu ile) zayi edilmesi yasaklanmakta⁶⁹ ya da çocukların ilim öğrenmelerine ve ebedî hayâtını kazandıracak şeyleri araştırmalarına engel olan şeylerle meşgul edilmeleri yasaklanmaktadır. Çünkü âhireti bilmeyen ve âhiretten gâfil olan, ölümler hükmündedir." der⁷⁰. Bu durumda çocukları, âhiret mutluluğunu kazandıracak şeylerden mahrum bırakmanın da onları mânen öldürmek olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim bir âyette, müşrikler "emvâtün ğayru ahyâ/diri olmayan ölümler"⁷¹ olarak tavsif edilmişlerdir.

Kısaca belirtmek gerekirse, ilgili âyetteki kız çocuğu anlamına gelen "benât" kelimesinin kullanılması yerine hem kız çocuğunu, hem de erkek çocuğunu ihtivâ eden "veled" kelimesinin çoğulu olan "evlâd" kelimesinin kullanılmasıyla ister kız olsun, ister erkek olsun, çocukların maddî-mânevî öldürülmemeleri istenmiştir.

Âyetin sonunda da "çocukların öldürülmesinin büyük günah olduğu"⁷² bildirilmektedir. Zira çocukların bu şekilde öldürülmesinin uhrevî büyük bir vebâl olmasıyla birlikte dünyada da insan nevi yok edilmekte ve neslin devam etmesinin önü kesilmiş olmaktadır⁷³. Böylece vebâlin büyüklüğü daha da artmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) de "Çocuğunu öldüren anne, kıyâmet günü Allah'ın huzuruna, öldürdüğü çocuğu göğüslerine bağlı ve çocuğunun kanlarına sürünmüş olarak gelecek ve çocuk 'Ey Rabbim! Bu benim annem ve bu beni öldürdü' diyecek"⁷⁴ buyurarak âhirette annesinin aleyhine şahitlik yapacağını bildirmiştir.

⁶⁹ Bazı hadislerde "Bu gizli öldürmektir" تلك الواد الخفي şeklinde belirtilmiştir. Yani "Bu şekildeki bir uygulama çocuğu gizlice diri diri toprağa gömmeye benzer." demektir (Müslim Nikah, 141; İbnu Mâce, Muhammed b. Yezid, Sünen, İst., 1992, Sünen, Nikah, 61.). Bazı rivayetlerde de "O, küçük öldürülmüş olandır" تلك الموءدة الصغرى Yani bu çocuğu diri diri öldürmenin küçüküğüdür, demektir. Dünyaya gelmiş olanın toprağa diri diri gömülmesine de "el-mev'üdetu'l-kübrâ" denilmektedir (İbnu'l-Esîr, Mecduddin, en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser, Beyrut, İst., V, 143.).

⁷⁰ Râġib el-İsfahânî, el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'ân, Beyrut, İst., s. 393.

⁷¹ Nahl, 16/21. Bazı müfessirler, "Onlar öldürdüler, diri değildirler ve ne zaman dirileceklerini de bilmezler" meâlindeki bu ayetin, âhirete inanmayan ve dalâlette olanlara da işaret ettiğini söylemektedirler. Bkz. Ebû Hayyan, Muhammed b. Yusuf, el-Bahrul-Muhîr (tahk: Adil Ahmed Abdulmevcud-Ali Muhammed Muavvid), Beyrut, 1993, c.V, 478; Kurtubî, el-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân, Beyrut, 2006, XII, 309-310.

⁷² İsrâ, 17/31.

⁷³ Beydâvî, III, 201.

⁷⁴ Kutubî, XIX, 152.

4-Putlara Kurban Etme

Kur'ân-ı Kerim'de müşriklerin çocuklarının putlarına kurban ettiklerine işaret edilerek "Allah'a şirk koşanlara, şürekalarının (putlara hizmet edenlerin), onları helâke düşürmek ve dinlerini karıştırmak için çocukları öldürme işini kendilerine hoş gösterdikleri" bildirilmektedir⁷⁵. Mevdûdî, bu âyetin tefsirinde çocukların öldürülme sebeplerinden birinin de müşriklerin, tanrılarını memnun etmek için çocuklarını tanrılarına kurban ettiklerini söyler⁷⁶. Tarihte de Ken'ânîlerden Greklere, Hintlilerden Çinlilere kadar bir çok toplumda çocukların çeşitli vesilelerle kurban edilmesinin yaygın olduğu belirtilmektedir⁷⁷.

5- Savaş

İnsanlık tarihi boyunca savaşlarda çocukların da acımasızca öldürüldüğü bir gerçektir. Onun için Hz. Peygamber (s.a.v.) savaşlarda çocukların öldürülmesini yasaklamıştır⁷⁸. Nitekim Abdullah b. Ömer, Rasûlullah (s.a.v.)'in, savaşlarda kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladığını bildirirken⁷⁹ Enes b. Mâlik de Rasûlullah (s.a.v.), "Şeyh-ı fâniyi (çok yaşlıyı), küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin." buyurdu, der.⁸⁰ Savaşlarda çocukların öldürülmesini yasaklayan başka rivayetler de bulunmaktadır⁸¹.

Hz. Peygamber'in, savaşlarda çocukların öldürülmesini yasaklamasına örnek olması bakımından şu hadîsi de nakletmek yararlı olacaktır. Esved b. Serî anlatıyor: Rasûlullah'a geldim, onunla birlikte savaşa katıldım ve ben ordunun gerisine düştüm. İnsanlar o gün çocuklara varıncaya kadar öldürdüler. Bu durum Rasûlullah'a ulaşınca Rasûlullah (s.a.v.) "Bu insanlara ne oluyor da öldürme hususunda haddi aşarak çocukları öldürüyorlar?" buyurması üzerine adamın biri: "Ey Allah'ın Rasûlü! Amâ onlar müşriklerin çocuklarıdır." der. Rasûlullah (s.a.v.) de "Dikkat edin, hayırlılarınız da müşriklerin çocuklarıdır!" diye cevap vermiş, sonra da "Dikkat edin, çocukları öldürmeyin, doğan her çocuk, dili ifade edinceye kadar fitrat üzere doğar. Babası onu

⁷⁵ En'âm, 6/137.

⁷⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, I, 599; Ayrıca bkz. İbnu Âşûr, VIII, 102.

⁷⁷ Harman, Ömer Faruk, "Çocuk Düşürme", DİA, c. 8, İst., 1993, s.363.

⁷⁸ Bkz. Çeker, *Çocuk ve Hakları*, s.182.

⁷⁹ Beğavî, Hüseyin b. Mesud, *Şerhu's-Sünne* (tah: Şuayb el-Amavut-Muhammed Züheyr eş-Şaviş), Beyrut, 1983, II, 89.

⁸⁰ Beğavî, II, 191.

⁸¹ Bkz. Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, İst., 1992, Cihâd, 9, 10.

Yahudileştirir ve Nasranileştirir." buyurmuştur⁸². Hadisten öyle anlaşılıyor ki, savaşlarda dahi olsa henüz teklif çağına gelmemiş -ve bizzat savaşa iştirak etmemiş- çocukların, anne-babasının inançları gerekçe gösterilerek öldürülemeyeceği⁸³ ve böyle bir gerekçenin de doğru olmadığı vurgulanmaktadır. Çünkü doğan her çocuğun teklif yaşına kadar İslâm fıtratı üzere olduğu ifade edilerek⁸⁴ onların masum olduklarına işaret edilmiştir. Bu bakımdan savaş hallerinde bile fiili olarak savaşa katılmayan masum çocukların öldürülmemesi istenmiştir⁸⁵.

D-Çocukların Öldürülmesinin Yasaklanması

Yukarıda da zikredildiği üzere gerek İslâm'dan önceki dönemlerde, gerekse İslâm'ın geldiği dönemlerde dünyanın bir çok bölgesinde farklı sebeplerle doğumdan sonra çocuklar öldürülmüştür⁸⁶. Modern çağda da daha ziyade modern teknik ve yöntemlerle öldürülmektedir. İslâm ise ister klasik yöntemle olsun, isterse modern yöntemlerle olsun çocukların haksız yere öldürülmelerini yasaklamış ve onların yaşama haklarının korunmasını istemiştir. Bunun en çarpıcı örneği Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde bulunan bey'at şartlarından birinin, çocukların öldürülmemesi emrinin olmasıdır. Nitekim bir âyette şöyle denilmektedir: **"Ey Peygamberim! Mümin kadınlar sana, Allah'ı hiçbir şeyi ortak koşmamaları, hırsızlık yapmamaları, zina etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, kendilerinden uydurdıkları şeylerle başkalarına iftira etmemeleri, iyilik yapmakta sana isyan etmemeleri üzerine bey'at etmek üzere sana geldiklerinde artık bey'atlerini kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanmalarını dile, şüphesiz ki, Allah Ğafur'dur Rahim'dir."**⁸⁷. İbnu Âşûr, âyette kadınlara hitap edilmesinin sebebinin, kadınların kız çocuklarının

⁸² Buhârî, Cenâiz, 93; Ahmed b. Hanbel, II, 275,

⁸³ Canan, *Çocuk Hakları Beyannamesi Işığında İslâm'da Çocuk Hakları*, s., 57.

⁸⁴ Bu rivâyetin dışında, çocukların İslâm fıtratı üzerine doğduğuna dair hadis, farklı lafızlarla bir çok kaynakta nakledilmiştir. Meselâ bkz. Buhârî, Cenâiz, 80, 93; Tefsir, 30/1; Kader, 3; Müsim, Kader, 22, 25; Ebû Dâvud, Sünnet, 17; Tirmizî, Kader, 5; Ahmed b. Hanbel, II, 275; İbnu Hibban, Muhammed, *Sahihi İbn-i Hibbân bi Tertîb-i İbn-i Balbân*, I, 339.

⁸⁵ Çocuk hakları sözleşmesi, hem ana metninde hem de 2000 yılında kabul edilen seçmeli Protokolünde silahlı savaşlarda yer alan ya da bu çatışmaların mağduru olan çocukların korunmasını öngörmektedir. (Bkz. Gemalmaz, Mehmet Semih *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, İst., 2003, s. 386).

⁸⁶ Ayrıca bkz. Ebû Zeyd, Rüşdî Şahâta, *el-Unf Zidda'l-Mer'e ve Keyfiyyetü Müvâcehetih*, İskenderiye, 2008, s. 41 vd.; Kur'ân-ı Kerim'in, Kasas, 28/4; A'râf, 7/141; Tekvîr, 81/8-9 âyetleri ve tefsirleri.

⁸⁷ Mümtehone, 60/12

öldürülmelerine rıza göstermelerinin ve bu vahim olay karşısında sükût etmelerinin olduğunu söyler⁸⁸.

Böylece tarihin eski dönemlerinden beri, herhangi bir sebeple gerek erkek çocukların, gerekse kız çocukların öldürüldüğü belirtilerek böyle zulümlerin tekrar işlenilmemesi ve her doğan çocuğun yaşama hakkının korunması istenilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) de Akabe bey'atında bulunan sahâbîlere "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınıza, hırsızlık yapmayacağınıza, zinâ etmeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, kendinizden uydurduğunuz şeylerle başkalarına iftira etmeyeceğinize, iyilik yapmakta bana isyan etmeyeceğinize dair bana bey'at edin, Sizden kim bunları yerine getirirse onun karşılığı (sevabı) Allah'a aittir. Kim de bu cürümlerden birini yaparsa dünyada cezalandırılır ve o cezâ ona keffârettir, Kim de bu cürümlerden birini işler de onu gizlerse, o Allah'a kalmıştır, Allah isterse onu affeder, isterse onu cezalandırır." buyurmuş, Aşhab da bu şartlar üzerine Peygamber (s.a.v.)'e bey'at etmişlerdir⁸⁹.

Hz. Peygamber (s.a.v.), çocukların öldürülmeyeceğine dair Akabe'den sonraki dönemlerde de bey'at almıştır. Ümmü Atiyye'nin naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.), Medine'ye hicret ettikten sonra da Medine'de Ensar kadınlarını bir evde toplamış ve onlara "Ben, size Allah'ın elçisiyim, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamanız, hırsızlık yapmamanız, zina etmemeniz, çocuklarınızı hiçbir şekilde öldürmemeniz, kendinizden uydurduğunuz şeylerle başkalarına iftira etmemeniz, iyilik yapmakta Allah'a isyan etmemeniz. üzerine bey'ât ediyorsunuz." buyurmuştur. Onlar da bu şartları kabul ederek bu şartlar üzerine bey'at etmişlerdir⁹⁰.

Başka hadîslerde de kişinin çocuğunu öldürmesinin en şerli (kötü) işlerden olduğu bildirilerek⁹¹ her ne sebeple olursa olsun çocukların haksız yere öldürülmemesi istenmiştir.

Sonuç

Kısaca ifade etmek gerekirse çocuklar, insanlığın istikbâli ve geleceğidir. Çocuksuz bir milletin devamı imkânsızdır. Onun için çocuklar, insanlığın devamını

⁸⁸ İbnu Âşûr, XXVIII, 166.

⁸⁹ Buhârî, İmân, 11; Menâkıbu'l-Ensâr, 43; Hudûd, 8, 14; Nesâî, Bey'at, 9; Dârimî, Siyer, 17.

⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, V, 85; VI, 409; Ayrıca konu ile ilgili bkz. İbnu Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (tah: Heyet), Kahire, 2000, XIII, 226-2236; Canan, *Çocuk Hakları Beyannamesi Işığında İslâm'da Çocuk Hakları*, s. 55-67.

⁹¹ Taberânî, X, 21.

sağlayan temel unsurdur. Ancak insanlık tarihinin eski dönemlerinden beri dünyanın bir çok bölgesinde çocukların birçok sebeple acımasızca öldürüldüğü de bir gerçektir. Buna karşın İslâm'ın, bin dört yüz küsur sene öncesinden bütün insanlığa verdiği mesajlarda, meşru bir mazeret olmaksızın, her ne sebeple olursa olsun, ister doğum öncesi, ister doğum sonrası olsun, çocukların öldürülmesi yasaklanmıştır. Yüce Yaratıcı, ana-babaların rızkını bizzat kendisi verdiği gibi çocuklarının rızklarını da kendisinin verdiğini bildirmiş, bu sebeple de ekonomik kaygılarla çocukların öldürülmemesini istemiş ve öldürmenin büyük bir cürüm olduğunu, bilgisizlik yüzünden beyinsizce çocuklarını öldürenlerin dünyada ve âhirette ziyana uğrayacaklarını⁹² belirterek onların yaşam haklarının korunması emrini tüm dünyaya ve bütün insanlığa bildirmiştir.

Bu bağlamda İslâm'da çocukların yaşam haklarının korunması ve onların yaşamlarının garanti altına alınması ile ilgili alınan tedbirlerden bazılarını maddeler hâlinde kısaca şöyle sıralayabiliriz.

1- Fakirlik korkusuyla veya başka sebeplerle çocukların öldürülmesi yasaklanmıştır.

2- Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'e kadınlardan çocuklarını öldürülmemeleri üzere bey'at alması emredilmiştir.

3- Hz. Peygamber (s.a.v.) hem erkeklerden, hem de kadınlardan çocuklarını öldürmemeleri üzere bey'at almıştır.

4- Gerek Kur'ân'da, gerekse hadislerde kız çocuklarının hor görülmesi istenmiştir.

5- Hz. Peygamber, had cezası uygulamayı gerektiren hâmile bir kadının, doğumunu yapmadan cezasını uygulamamıştır.

6- Hz. Peygamber (s.a.v.), çocuklar arasında ayrımcılık yapılmamasını ve çocuklar arasında adâletli davranılmasını emretmiştir.

7- Gerek Kur'ân-ı Kerim'de gerekse hadislerde çocukları öldürmenin uhrevî cezâlarına dikkatler çekilerek, her ne sebeple olursa olsun, çocuk öldürmenin önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

8- Doğum öncesinde gerek kürtajla gerekse kasdî olarak her hangi bir tavırla anne karnındaki bebeğin öldürülmemesinin istenmesiyle, hatta annenin, karnındaki çocuğunu gerek kendisi gerekse başkası tarafından herhangi bir

⁹² En'âm, 6/140.

müdahale ile kasıtlı olarak düşürüldüğünde buna ceza (gurre) öngörülmesiyle çocukların öldürülmemesi hedeflenmiştir.

9- Savaş gibi en kritik bir zamanda dahi çocukların öldürülmemesi emredilmiştir.

10- İslâm bilginlerinden bazıları, "Çocuklarınızı öldürmeyin" âyetinin, onların dünya hayatlarının yok edilmesinin yasaklanmasının yanısıra âhîret hayatlarının korunmasına da işaret ettiğini belirterek çocukların sadece dünya hayatlarının değil, âhîret hayatlarının dahi korunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bütün bunlar dikkate alındığında ve bu prensipler detaylı olarak incelendiğinde İslâm'ın, yaşam hakkının kapsamını, beşerî hukukların belirttiği sınırlardan daha geniş olarak, ana rahmine düştüğü andan itibaren başlattığını ve bu sebeple de İslâm'a göre çocuğun yaşam hakkının korunmasının, ana rahmine düştüğü anla başladığını söylemek pekâlâ mümkündür.